

Livsmedelsverkets åtgärder 2019 som bidrar till att nå miljökvalitetsmålen

Rapportering inom RU M2015/2633/Mm

Innehåll

Inledning	2
Livsmedelsverkets verksamhet	2
Generationsmålets och miljökvalitetsmålen relevans för verksamheten.....	3
Livsmedelsverkets åtgärder 2019.....	5
Analyser, metodutveckling och riskbedömning.....	5
Rådgivning och stöd.....	15
Regelutveckling.....	21
Livsmedelskontroll.....	23
Livsmedelsverkets samverkansåtgärder 2019.....	26
Samverkansåtgärder som Livsmedelsverket driver	26
Samverkansåtgärder där Livsmedelsverket deltar	28

Inledning

Livsmedelsverket har, tillsammans med 17 andra myndigheter, i uppdrag att stödja Miljömålsrådet i arbetet med att identifiera effektiva samarbeten och åtgärder inom myndighetens verksamhetsområde¹. Uppdraget ges inom ramen för Livsmedelsverkets uppgift att verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås². Livsmedelsverket har även upprättat en strategi för verkets miljöarbete 2016-2019³. Strategin och åtgärderna följs upp i årsredovisningen.

Detta är en lista över de åtgärder som Livsmedelsverket avser att genomföra eller påbörja under 2019, själv eller i samverkan med andra myndigheter. Åtgärderna avser sådant som har koppling till den verksamhet som myndigheten bedriver inom ramen för sina uppgifter och uppdrag. Åtgärder som rör myndighetens miljöpåverkan genom exempelvis tjänsteresor, energiförbrukning och pappersförbrukning, omfattas inte.

Livsmedelsverkets verksamhet

Livsmedelsverket är central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor och sorterar under Näringsdepartementet.

Livsmedelsverket har, enligt förordning (2009:1426), som uppgift att i konsumenternas intresse arbeta för säkra livsmedel, redlighet, det vill säga ärlighet, i livsmedelshandlingen och bra matvanor;

Livsmedelsverket

- verkar för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll i hela landet,
- leder, samordnar och följer upp livsmedelskontrollen,
- bedriver undersökningar av livsmedel och matvanor samt utför analyser, utvecklar metoder och utför risk- och nyttovärderingar på livsmedelsområdet,
- informerar konsumenter, företag och andra intressenter i livsmedelskedjan om gällande regelverk, kostråd och andra viktiga förhållanden på livsmedelsområdet,
- underlättar och skapar goda förutsättningar för företagande i livsmedelssektorn,
- verkar för att exporterande livsmedelsföretag uppfyller sådana särskilda krav som mottagarlandet kan ställa,
- samordnar frågor som rör spädbarnsnutrition inklusive amning,
- främjar konsumenternas, särskilt barns och ungdomars, förutsättningar att göra medvetna val avseende hälsosam och säker mat,
- verkar för en utveckling av måltider i vård, skola och omsorg,
- är ansvarig myndighet på nutritionsområdet och verkar för bra matvanor samt samordnar statliga myndigheters information om bra matvanor,
- verkar för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och vid behov föreslår åtgärder för miljöarbetets utveckling,
- är nationellt referenslaboratorium inom sitt verksamhetsområde,
- ansvarar för nationell samordning av dricksvattenfrågor,

¹ Miljö- och energidepartementet. 2014. Uppdrag att bistå Miljömålsrådet. M2015/214/Mm ersatt av M2018/01715/S.

² [Förordning \(2009:1426\) med instruktion för Livsmedelsverket](#)

³ Miljö- och energidepartementet. 2015. Uppdrag att analysera hur myndigheten ska verka för att uppnå miljö målen. M2015/2633/Mm.

- ansvarar för nationell samordning gällande kris- och beredskapsplanering av livsmedelsförsörjning i leden efter primärproduktionen.
- medverkar i EU-arbetet och annat internationellt arbete⁴
- utarbetar regler inom livsmedelsområdet⁵

Generationsmålets och miljö kvalitetsmålets relevans för verksamheten

Livsmedel påverkar miljön på många olika sätt. Från primärproduktion till konsument sker utsläpp av växthusgaser och användning av kemikalier, och det uppkommer matsvinn och annat avfall. Fysisk påverkan på mark och landskapsstruktur är också en viktig miljöparameter. Det påverkar klimatet, jordens resurstillgångar, den biologiska mångfalden och förekomsten av miljögifter i naturen. I förlängningen påverkar det även vår hälsa.

Livsmedelsverket arbetar för säkra livsmedel, redlighet i livsmedelshanteringen och bra matvanor. Livsmedelsverket har en möjlighet att påverka konsumenters beteende genom information och rådgivning och styra livsmedelsföretagens agerande genom regler, vägledning och kontroll. Denna roll har ett värde även i miljösammanhang då konsumenternas och livsmedelsföretagens agerande har stor betydelse för miljöpåverkan.

Livsmedelssektorn berörs mer eller mindre av alla miljö kvalitetsmål⁶. Fem tidigare rapporter⁷ har utrett Livsmedelsverkets ansvar i miljömålssystemet och vilka miljömål som har den tydligaste kopplingen till livsmedelskedjans miljöpåverkan. Nio av de sexton målen identifieras som särskilt relevanta. Dessa är *Begränsad klimatpåverkan*, *Giftfri miljö*, *Ingen övergödning*, *God bebyggd miljö*, *Levande sjöar och vattendrag*, *Grundvatten av god kvalitet*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

⁴ [Förordning \(2007:515\). Myndighetsförordningen](#)

⁵ Livsmedelsförordning (2006:813)

⁶ Miljö kvalitetsmålen med preciseringar: [Begränsad klimatpåverkan](#), [Frisk luft](#), [Bara naturlig försurning](#), [Giftfri miljö](#), [Skyddande ozonskikt](#), [Säker strålmiljö](#), [Ingen övergödning](#), [Levande sjöar och vattendrag](#), [Grundvatten av god kvalitet](#), [Hav i balans samt levande kust och skärgård](#), [Myllrande våtmarker](#), [Levande skogar](#), [Ett rikt odlingslandskap](#), [Storslagen fjällmiljö](#), [God bebyggd miljö](#), [Ett rikt växt- och djurliv](#)

⁷ Kemi & Miljö (2005). Livsmedelsverkets sektorsansvar för miljö, Livsmedelsverket (2007). [Livsmedelsverkets särskilda sektorsansvar för miljömålsarbetet](#), Livsmedelsverket (2011).

Miljöutredning, Goodpoint (2014). Beaktande av miljöaspekter i Livsmedelsverkets myndighetsutövning och rådgivning samt Livsmedelsverket (2016). Analys av nationella miljö kvalitetsmål med relevans för Livsmedelsverkets verksamhet.

Generationsmålet är ett inriktningsmål som ska genomsyra hela det nationella miljömålsarbetet. För Livsmedelsverkets del är generationsmålet alla strecksatser⁸ relevanta för myndighetens möjligheter att indirekt påverka tillståndet i miljön. Eftersom såväl produktion som konsumtion av livsmedel är beroende av en global marknad och en stor andel av maten vi äter importeras, är generationsmålet internationella perspektiv mycket relevant, det vill säga att målen ska nås utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. I generationsmålet liksom miljö- och hälsomålen har miljö och hälsa kopplats samman på ett tydligt sätt, vilket Livsmedelsverket också betonar vikten av att göra.

⁸ Generationsmålet innebär att förutsättningarna för att lösa miljöproblemen ska nås inom en generation. Miljöpolitiken ska fokusera på att:

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.
- Kretsloppen är resurseffektiva och så långt som möjligt fria från farliga ämnen.
- En god hushållning sker med naturresurserna.
- Andelen förnybar energi ökar och att energianvändningen är effektiv med minimal påverkan på miljön.
- Konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.

Livsmedelsverkets åtgärder 2019

Åtgärder inom Livsmedelsverkets verksamhetsområde som verket avser att genomföra eller påbörja under 2019.

Analys, metodutveckling och riskbedömning

Metodutveckling av kemiska analyser – bekämpningsmedel, veterinärmedicinska preparat och kontaminanter

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket genomför årligen metodutveckling/validering av kemiska analysmetoder av bekämpningsmedel, veterinärmedicinska läkemedel och kontaminanter i livsmedel för livsmedelskontrollens räkning och för genomförande av egna undersökningar. Under 2019 genomförs metodutveckling/validering av nya bekämpningsmedel i livsmedel, omfattande ett 40-tal nya substanser som prioriterats nationellt och inom EU. Totalt kontrolleras 550 bekämpningsmedelrester för efterlevnad av gränsvärden. Ytterligare utvecklas en metod för analys av bekämpningsmedelrester i feta livsmedel där avsikten är att halvera mängden hälsofarliga lösningsmedel. Inom området läkemedelsrester i animalieprodukter sker metodutveckling av analyser av nya läkemedel och förbjudna substanser enligt den prioriteringsplan som tagits fram på Livsmedelsverket. Inom biomonitoreringsverksamheten utvecklas en metod för dioxiner och dioxin-lika PCBer (polyklorerade bifenyl) i blod.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Livsmedelsverkets kemister arbetar kontinuerligt med att utveckla kostnadseffektiva och miljöanpassade analysmetoder för kemiska ämnen i livsmedel och i biologiskt material från människa (biomonitorering) så att analyserna kan detektera relevanta ämnen med tillräcklig känslighet och tillförlitlighet. Aktiviteterna genomförs enligt den planering som gjorts för 2019.

Därför behövs åtgärden

Livsmedelskontrollen är en viktig del i Livsmedelsverkets arbete att minimera befolkningens exponering för hälsofarliga kemikalier i livsmedel. Verksamheten är också viktig för att möjliggöra lagstiftade åtgärder i fall där otillåtna kemikalier hittas i livsmedel, eller när kemikaliehalter ligger över fastslagna gränsvärden. I biomonitoreringsverksamheten följs befolkningens exponering för kemikalier, effekter av riskhanteringsåtgärder följs upp och eventuellt nya kemikaliehot upptäcks.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Minimering av befolkningens exponering för hälsofarliga kemikalier.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande

Årlig insats. Genomförs enligt plan 2019.

Undersökningar av tungmetaller i livsmedel

Det här ska vi göra

Analys av tungmetaller utförs i potatisprodukter.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Livsmedelsverkets kemister avrapporterar de halter som uppmätts.

Därför behövs åtgärden

Syftet är att ta fram aktuella haltdata för de livsmedel som bidrar till en hög andel av intaget av framförallt kadmium. Förbättrad riskvärdering kan då utföras, som bas för lagstiftning, kontroll och råd.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsning av befolkningens exponering för tungmetaller från livsmedel.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2019.

Nationell matvaneundersökning och biomonitorering ("Riksmaten ungdom 2016-17")

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket samlade under åren 2016 och 2017 in information om livsmedelskonsumtion och matvanor från drygt 3000 ungdomar i årskurs 5, årskurs 8 och årskurs 2 på gymnasiet. En tredjedel av ungdomarna lämnade också blod- och urinprover. Kontaminanter, markörer för näringsämnen och mykotoxiner har analyserats i proverna och under år 2019 kommer data på livsmedelskonsumtion och analysvärden från blod- och urinproverna att användas för att uppskatta svenska barn och ungdomars exponering för skadliga ämnen. Data på livsmedelskonsumtion kommer också att användas för att beräkna hur ungdomars matvanor belastar klimatet och associationer mellan klimatbelastning och hur hälsosamma matvanorna är.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Genomförs enligt fastställd projektplan. Datainsamlingen är avslutad och i denna fas av projektet ingår statistisk databearbetning, rapportskrivning och kommunikation.

Därför behövs åtgärden

Befolkningens exponering för många kontaminanter ligger fortfarande för högt i förhållande till hälsobaserade riktvärden. Även exponeringen för mykotoxiner kan vara hög. Den nya informationen om ungdomars livsmedelskonsumtion och biomonitoreringsarbetet syftar till att ta fram uppdaterade underlag gällande befolkningens exponering för kontaminanter och mykotoxiner. Detta kan sedan användas för riskvärderingar som bas för framtida riskreducerande åtgärder. Studieupplägget gör det också möjligt att undersöka om det finns regionala skillnader i exponering i Sverige,

om livsmedel/dricksvatten är viktiga källor för exponering, samt vilka livsstilsfaktorer som påverkar exponeringen. Livsmedelskonsumtionens klimatpåverkan är stor. Kunskap om vilka förändringar som ungdomar i Sverige kan göra utan att försämra deras matvanor behövs.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsning av befolkningens exponering för kemiska kontaminanter och mykotoxiner från livsmedel. Minska livsmedelskonsumtionens klimatpåverkan.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*, men också till miljömålet *Begränsad klimatpåverkan*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2016-2019.

Nationell matvaneundersökning och biomonitorering ("Riksmaten småbarn")

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket har startat planeringen av nästa matvaneundersökning på småbarn i åldrarna 6 månader till 5 år. Under året 2019 kommer detaljer för undersökningen att fastställas för datainsamlingen i huvudundersökningen som beräknas pågå under åren 2022-2024. I undersökningen kommer information om livsmedelskonsumtion och matvanor samlas in samt blod- och urinprover från en undergrupp för analys av kontaminanter, mykotoxiner, hälsomarkörer och markörer för näringsämnen. Analysvärden från blod- och urinproverna kommer att användas för att uppskatta svenska småbarns exponering för skadliga ämnen. Data på livsmedelskonsumtion kommer också att användas för att beräkna hur matens klimatpåverkan kan minska utan att småbarns näringsstatus och matintag försämras.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Projektplan med mål och metoder för datainsamling kommer att fastställas under år 2019.

Därför behövs åtgärden

Befolkningens exponering för många kontaminanter ligger fortfarande för högt i förhållande till hälsobaserade riktvärden. Även exponeringen för mykotoxiner kan vara hög. Småbarn är en extra känslig grupp och information om deras livsmedelskonsumtion och exponering för skadliga ämnen blod- och urinprov behövs för riskvärderingar som bas för framtida riskreducerande åtgärder. Det ska också vara möjligt att undersöka regionala skillnader i exponering i Sverige, om livsmedel/dricksvatten är viktiga källor för exponering, samt vilka livsstilsfaktorer som påverkar exponeringen. Livsmedelskonsumtionens påverkan på klimatet och förändringar som kan göras utan att försämra näringsintaget och näringsstatus kommer också att studeras.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsning av befolkningens exponering för kemiska kontaminanter och mykotoxiner från livsmedel. Minska livsmedelskonsumtionens klimatpåverkan.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*, men också till miljömålet *Begränsad klimatpåverkan*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2019-2027.

Biomonitoreringsprojekt – Tidstrendsstudier ("POPUP")

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket samlar årligen in prover av modersmjölk, blod, urin och hår från förstföderskor i Uppsala, samt blod från deras förstfödda barn. Syftet är att undersöka tidstrender av gravida/ammande kvinnors och barns exponering för kemikalier. Under 2019 slutförs analyser av PCB/dioxiner/bromerade flamskyddsmedel i prover insamlade 2017-2018 och tidstrender för perioden 1996-2018 avrapporteras. En metodjämförelse gällande analyser av PFAS genomförs och därefter inleds analyser av PFAS i blodprover från mammor och barn. Tidstrender för totalt organiskt fluor och PFAS i blod under perioden 1996-2017 avrapporteras. Tidstrender av bromerade flamskyddsmedel i blod under perioden 1996-2017 samt tidstrender för ftalatmetaboliter och fenolära ämnen i urin under perioden 2009-2018 avrapporteras. Avrapportering sker till Naturvårdsverkets "Hälsobaserade miljöövervakning".

Så här ska vi genomföra åtgärden

Genomförs enligt fastställd projektplan.

Därför behövs åtgärden

Befolkningens exponering för många kontaminanter ligger fortfarande för högt i förhållande till hälsobaserade riktvärden. Biomonitoreringsarbetet syftar till att ta fram uppdaterade underlag gällande befolkningens exponering för kontaminanter som sedan används för riskvärderingar. Studieupplägget gör det också möjligt att undersöka om befolkningens exponering förändrats med tiden, som en uppföljning av om vidtagna riskreducerande åtgärder har haft effekt på befolkningens exponering. Prover sparas även i frysar och används för att undersöka om det finns nya kemikalierisker som Livsmedelsverket bör uppmärksamma.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsning av befolkningens exponering för kemiska kontaminanter från livsmedel och dricksvatten.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande

Årlig insats.

Dricksvattenrisker – Beslutsstöd för översyn och optimering av dricksvattenberedning (MSB-projekt)

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket deltar i ett MSB-finansierat projekt vars syfte är att öka kunskapen om dricksvattenberedningsprocessers förmåga att avlägsna olika typer av mikrobiologiska och kemiska föroreningar och förbättra möjligheterna att förebygga exponering via dricksvatten. Förmågan att avlägsna föroreningar undersöks för representativa beredningsmetoder och lämpliga kvalitetsmarkörer identifieras.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Projektet, har ett stort fokus på kemiska kontaminanter och genomförs enligt fastställd projektplan MSB dnr 2015-2090.

Därför behövs åtgärden

Kunskapen om vilka kemiska ämnen barriärerna i dricksvattenberedningen förmår avlägsna är mycket begränsad. Syftet med projektet är att förse dricksvattenproducenter med hjälpmedel och beslutsstöd för översyn, metodval och optimering av beredningsprocessen. Åtgärden behövs för att minska risken för att befolkningen exponeras för hälsofarliga kemikalier i dricksvatten.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Befolkningens exponering för hälsofarliga kemikalier i dricksvatten förhindras.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2016-2019.

En tvärvetenskaplig sammanvägd riskvärdering för dricksvattnets hälsorisker hos foster och små barn i Sverige

Det här ska vi göra

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel och i Sverige konsumerar nästan alla kranvatten dagligen. I detta projekt undersöks sambanden mellan halterna av de kemiska föreningar som bildats genom kloreringen av dricksvattnet och effekter på fosterutvecklingen. En tidigare svensk studie har t.ex. visat samband med ökad risk för hjärtmissbildning. Exponeringsinformationen tas fram genom att länka alla data om koncentrationer av dessa ämnen i dricksvattnet (från Vattentäcksarkivet med information på postnummernivå) till Medicinska födelseregistret med information om exempelvis födelsevikt, födelseutfall, hjärtmissbildningar etc. För att få ett tillräckligt stort underlag kommer många av Sveriges större tätorter att inkluderas i studien. I projektet kommer myndigheter, universitet och representanter för dricksvattenproducenter att samarbeta. Projektet kommer även att arbeta med flera förvaltare av svenska databaser, däribland Socialstyrelsen, Sveriges Geologiska Undersökning och Statistiska Centralbyrån.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Genomförs enligt projektplan (se Formas Dnr 942-2015-425), men kommer att förlängas in på år 2020.

Därför behövs åtgärden

Åtgärden behövs för att dricksvattenproducenter skall kunna prioritera i sin verksamhet för att minska hälsorisen hos konsumenter. Detta gäller både naturligt förekommande ämnen i råvattnet och antropogena ämnen i råvatten och som tillsatts vid dricksvattenberedningen.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Befolkningens exponering för hälsofarliga kemikalier i dricksvatten minimeras.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2016-2020.

Sino-Swedish Integrated Multisectorial Partnership for Antibiotic Resistance Containment ("Impact")

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket deltar i ett femårigt bilateralt (Sverige-Kina) forskningsprojekt 2014-2018 koordinerat från Folkhälsomyndigheten. Projektet syftar till att minska användningen av antibiotika till djur och människor.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Under 2015 genomfördes en baslinjestudie med enkäter om kunskap och attityder till antibiotika samt provtagning av människor och grisar för multiresistenta tarmbakterier och MRSA i tolv kinesiska byar. Under 2016 genomfördes olika interventioner i vissa av byarna varefter en uppföljningsstudie genomfördes 2017. Under 2019 ska en genetisk analys av bakterieisolat utföras så mönster över hur bakterierna sprids mellan sektorerna människa-djur-miljö kan undersökas.

Därför behövs åtgärden

Antibiotikaresistens är ett allvarligt hot som leder till ökad morbiditet, mortalitet och kostnader i sjukvården. Antibiotika används till både människor och djur, vilket leder till att resistenta bakterier och läkemedelsrester släpps ut i miljön genom avloppsvatten och gödsel. Resistenta bakterier och resistensgener utbyts kontinuerligt mellan människor, djur och miljö och det behövs ett helhetsgrepp för att bromsa utvecklingen med ökad resistens.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsning (indirekt) av utsläpp av antibiotika till miljön. Bättre kunskap om spridning av antibiotika i miljön (jord, vatten och livsmedel) och möjlighet till resistensutveckling.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål
Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande
Genomförs 2014-2019.

Risktermometern och vidareutveckling av metoder för att jämföra risker

Det här ska vi göra

Använda Livsmedelsverkets Risktermometer som stöd till riskhantering och riskkommunikation samt tillsammans med finska Livsmedelsverket (EVIRA) och den Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet (EFSA) vidareutveckla metoder för att kunna jämföra risker.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Användning av befintlig Risktermometer inklusive samarbetet med EVIRA och EFSA genomförs enligt fastställd projektplan.

Därför behövs åtgärden

Arbete med risker inom Livsmedelsverket olika delar (riskvärdering, riskhantering och riskkommunikation) behöver prioriteras, och inom kontrollen finns krav på att verksamheter ska vara riskbaserade. Risktermometern är ett riskbaserat prioriteringsunderlag, men även andra metoder behöver vidareutvecklas för att på bredare front kunna stödja Livsmedelsverkets arbete i dessa avseenden.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsa befolkningens exponering för kemiska kontaminanter från livsmedel, med betoning på det som får störst effekt.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål
Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande
Genomförs 2017-2020.

Kunskapsuppbyggnad om mikroplast

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket ska sammanställa kunskap om hälsorisker med mikropartiklar av plast i dricksvatten, kartlägga förekomsten av sådana föroreningar i dricksvatten i Sverige samt, vid behov, föreslå åtgärder för att minska exponeringen.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Befintlig kunskap om hälsorisker ska sammanställas. En kartläggning ska även göras omfattande undersökning, provtagning, analys samt sammanställning av data. Detta följs av en värdering/riskkaraktärisering och slutligen utveckling av åtgärdsförslag vid behov.

Därför behövs åtgärden

Regeringsuppdrag som syftar till ökad kunskap och värdering av hälsorisker kopplat till mikropartiklar av plast i dricksvatten.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Hantering av mikroplaster om ett sådant behov identifieras.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande

Rapporteras 2019.

Hållbar livsmedelsproduktion och konsumtion (FORMAS)

Det här ska vi göra

Syftet med detta tvärvetenskapliga forskningsprojekt är att bygga ny integrerad kunskap inom det kombinerade området livsmedlens påverkan på människors hälsa och på de globala hållbarhetsmålen. Livsmedelsverket bidrar med beräkningar av intag av rester av bekämpningsmedel från mat, baserat på data från vårt kontrollprogram. Projektet drivs från Karolinska institutet och RISE - Research Institutes of Sweden.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Projektet kommer att uppskatta kostvanors miljö- och hälsopåverkan baserat på redan insamlad kostdata från två svenska populationsbaserade prospektiva kohorter med över 100 000 medelålders och äldre män och kvinnor, representativa för denna åldersgrupp i den svenska populationen. Miljöpåverkan omfattar uppskattningar av utsläpp av växthusgaser, användning av åkermark och vatten och av bekämpningsmedel. Även exponeringen för miljögifter via födan (t ex tungmetaller, PCB, rester av bekämpningsmedel) kommer att uppskattas. Via statistisk modellering tas den mest optimala kosten fram med hänsyn till både hälsa och miljö.

Därför behövs åtgärden

Projektet kommer att bidra till viktig kunskap för framtida evidensbaserad hållbar konsumtion och produktion av mat. Resultaten kommer att vara värdefulla för beslutsfattare, myndigheter, hela livsmedelssektorn inklusive producenterna, hälso- och sjukvårdssektorn samt den enskilda konsumenten.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Projektet strävar mot att påverkan från livsmedelsproduktionen och -konsumtionen på miljön ska bli mindre.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålen *Giftfri miljö* och *Begränsad klimatpåverkan*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2017-2020.

Hållbara skolmåltider – ”OPTIMAT” (FORMAS)

Det här ska vi göra

Ta fram underlag för skolmåltider som har så liten påverkan på klimatet som möjligt samtidigt som måltiderna är fortsatt näringsriktiga, inte kostar för mycket och uppskattas av barnen som ska äta maten.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Som en bas för arbetet har skolbarns matvanor analyserats i den nationella matvaneundersökningen ”Riksmaten ungdom 2016-17”. Fokus i analyserna ligger på skolmatens betydelse för matintaget. I projektet har även inköpslistor från några skolor i Sverige samlats in och en ny modell för att optimera skolmåltider ur ett miljöperspektiv, som samtidigt tar hänsyn till näringsinnehåll, kostnad och skolbarns acceptans, kommer att utvecklas. Den praktiska tillämpbarheten av den optimerade menyplaneringen kommer under våren 2019 att testas i tre skolor i Botkyrka. Hur mycket mat som serveras och slängs före och under interventionen kommer att mätas. Elever och skolmåltidspersonal kommer också att intervjuas för att utvärdera interventionen. Baserat på erfarenheterna från projektet kommer allmänna riktlinjer för hållbara skolmåltider att tas fram.

Därför behövs åtgärden

I Sverige erbjuds alla skolbarn gratis lunch i skolan. Varje dag serveras nästan 1,2 miljoner skolluncher i grundskolan till en kostnad av 5.6 miljarder kronor. Projektet har goda förutsättningar att minska miljöpåverkan både direkt och indirekt. Direkt genom att de skolmåltider som serveras blir mer miljömässig hållbara samtidigt som de fortsatt är näringsrika och indirekt genom att introducera barn till hälsosamma och miljömässigt hållbara skolmåltider från tidig ålder, vilket kan bidra till att förbättra deras kunskaper om hållbar utveckling och deras matvanor på kort och lång sikt.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

I första hand minskade utsläpp av växthusgaser. Även andra miljöaspekter såsom t.ex. svinn kommer att beaktas i projektet. På lång sikt skapar projektet förutsättningar för goda och miljömässigt hållbara matvanor i befolkningen.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Begränsad klimatpåverkan*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2016-2019.

Kombinationseffekter av toxiska kemikalier och grundämnen bland barn/ungdomar - integrering av epidemiologisk metodik och biotestning (FORMAS)

Det här ska vi göra

Projektet kommer att undersöka om de komplexa kemikalieblandningar som den svenska befolkningen exponeras för påverkar barns och ungdomars hälsa. Projektet drivs från Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU.

Så här ska vi genomföra åtgärden

I projektet kommer Livsmedelsverkets studier, Riksmaten ungdom 2016-2017 och POPUP, att användas för att undersöka vilka kemikalieblandningar svenska barn och ungdomar har i kroppen och vilka effekter dessa blandningar kan ha på hälsan. Vidare kommer det också att göras laborietester av hur identifierade kemikalieblandningar påverkar för hälsan viktiga processer i kroppen. Resultaten kommer sedan användas för att på ett sammanvägt sätt bedöma hälsoriskerna med de komplexa kemikalieblandningar barn och unga utsätts för. Under 2019 påbörjas kompletterande analyser av PCB/klorpesticider/bromerade flamskyddsmedel i prover från POPUP-studien.

Därför behövs åtgärden

Det är viktigt att identifiera vilka kemikalieblandningar som är mest problematiska ur ett hälsoperspektiv, och vilka kemikalier som bidrar mest till effekterna av kemikalieblandningarna.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsning av befolkningens exponering för kemiska kontaminanter från livsmedel och dricksvatten.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Gifrfri miljö*

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2019-2022

Nordisk analys av EAT-Lancet kommissionens rapport: Food in the Anthropocene

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket har gett Stockholm Resilience Center i uppdrag att ta fram en nordisk analys av *Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems*, en studie om hur en framtida population på 10 miljarder människor kan äta hälsosam mat inom de planetära gränserna.

Så här ska vi genomföra åtgärden

En nordisk analys som beskriver hur en hälsosam nordisk kost inom de planetära gränserna kan se ut publiceras under våren 2019.

Därför behövs åtgärden

Livsmedelsproduktion och -konsumtion har stor påverkan på miljön. Samtidigt lider många människor världen över av undernäring och kostrelaterade sjukdomar. Den nordiska analysen visar på hur livsmedelssystemet i Norden idag förhåller sig till hälsa och hållbarhet samt belyser vilka omställningar i livsmedelsproduktion och – konsumtion som bedöms nödvändiga för att säkerställa ett hälsosamt och hållbart livsmedelssystem till 2050.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Åtgärden leder till mer kunskap om hur en hälsosam och miljösmart kost i nordiska länder kan se ut och kan utgöra ett underlag för beslut om åtgärder på olika nivåer i Norden/samhället

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden berör samtliga miljömål som är kopplade till livsmedelskedjans miljöpåverkan, framförallt; *Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv.*

Tidsplan för genomförande

Åtgärden genomförs 2019.

Rådgivning och stöd

Främja hållbara måltider i vård, skola och omsorg

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket driver sedan 2011 ett nationellt kompetenscentrum för måltider i vård, skola och omsorg. Livsmedelsverket har ett uppdrag att främja och driva på utvecklingen av de offentliga måltiderna. Inom detta uppdrag har en måltidsmodell med sex viktiga kvalitetsområden för bra offentliga måltider tagits fram; måltiden ska vara *näringsriktig, säker, hållbar, god, trivsamt och integrerad* för att göra samhällsnytta och hamna i magen. Aktiviteter och information riktad till kommuner, landsting och andra aktörer utgår ifrån att måltiderna ska vara hållbara för både hälsa och miljö.

Så här ska vi genomföra åtgärden

På kvalitetsområdet *hållbar* görs följande aktiviteter för offentliga måltidsverksamheter inom vård, skola och omsorg:

- Utveckling och spridning av råd, verktyg och mallar: Aktiviteterna inkluderar exempelvis råd om åtgärder för minskat matsvinn, livsmedelsval som styr mot mer vegetabilier, minskad köttkonsumtion, mer lagringståliga frukter, grönsaker och baljväxter, samt livsmedelsval som tar hänsyn till miljöskydd, djurskydd och sociala villkor. Dessutom planeras framtagande och spridande av en nationell mall för hur matsvinn kan mätas och följas upp.
- Arbeta för att offentliga måltidsverksamheter använder ett standardiserat sätt att mäta matsvinn med hjälp av en nationell metod som lanserades i december 2018.
- Insamling av fakta och statistik inom offentliga måltider.
- Sammanställning av nationella matsvinnssdata i offentliga måltidsverksamheter.
- Seminarier och utbildningsdagar riktade till beslutsfattare och verksamheter inom äldreomsorg, skola, förskola och sjukhus.

Livsmedelsverket arbetar även med stöd kring hållbar livsmedelsupphandling, i nära samverkan med Upphandlingsmyndigheten.

Därför behövs åtgärden

Livsmedel påverkar miljön på många olika sätt och kopplar till flera av miljömålen. I vård, skola och omsorg serveras cirka tre miljoner måltider varje dag. De livsmedel som används har både en positiv och negativ påverkan på miljön. Målet är att minska den negativa påverkan. Dessa offentliga verksamheter har också unika möjligheter att på ett positivt och naturligt sätt främja hälsosamma och miljömässigt hållbara matvanor och livsmedelsval i alla faser av livet.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Insatserna inom åtgärden ska leda till en mer hållbar offentlig livsmedelskonsumtion genom hållbarare matval som ger minskad miljöpåverkan från livsmedelskedjan, samt ett minimerat matsvinn från de offentliga måltiderna. De offentliga måltiderna kan även påverka den privata livsmedelskonsumtionen att bli mer hållbar.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålen *Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2017–2019.

Kommunikation kring hållbara matvanor

Det här ska vi göra

Sprida information och råd om hållbara matvanor till befolkningen.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Livsmedelsverkets webbplats är navet för vår externa kommunikation. Här finns information om matens miljöpåverkan, hur man kan minska matsvinnet samt kostråden ”Hitta ditt sätt – att äta grönare, lagom mycket och röra på dig”. Vi är även aktiva i sociala medier, vilket driver trafik till webbplatsen. Massmedia är en annan prioriterad kanal för att nå ut till allmänheten – våra frågor är mediala och vår kunskap om mat, miljö och hälsa efterfrågas. Vi deltar vid en mängd möten och på arenor där hållbara matvanor diskuteras och där våra målgrupper finns. Verket ger också stöd till professioner som på olika sätt arbetar med att främja hållbara matvanor, till exempel yrkesgrupper inom offentliga måltider, hälso- och sjukvårdspersonal, livsmedelsbranschen med flera.

Därför behövs åtgärden

Grunden för människor att kunna göra informerade hållbara val är kunskap. Kommunikation kring dessa frågor är därför en viktig åtgärd. Idag finns en mängd konkurrerande budskap om vad som är hållbara matvanor. Livsmedelsverket har en central roll att tillhandahålla neutral, opartisk, kvalitetsgranskad och beprövad kunskap, en uppgift som blir allt viktigare i takt med tilltagande faktaresistens och spridning av alternativa fakta.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Livsmedelsverkets kommunikation kring hållbara matvanor ska främja allmänhetens möjligheter att göra val som är hållbara för miljön och hälsan.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålen *Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Tidsplan för genomförande

Löpande arbete.

Kunskapsunderlag om miljöpåverkan av vegetabilier

Det här ska vi göra

Hantera underlag om miljöpåverkan av konsumtion i Sverige av vegetabiliska oljor och fetter, nötter och frön. Uppdatera delunderlag om miljöpåverkan relaterad till konsumtion i Sverige av grönsaker och frukt.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Hantera befintlig kunskapssammanställning över miljöpåverkan av ett antal utvalda vegetabiliska oljor och fetter, nötter och frön. Importerade produkter ger upphov till miljöpåverkan i respektive land där de odlas och förädlas. Miljöpåverkan av produkter från Sverige och produkter som importerats ingår i sammanställningen som publiceras som en rapport. Hantera levererat delunderlag om frukt och grönt som förberedelse för grundläggande kompletteringar.

Underlagen bidrar till att säkerställa och utveckla de miljörelaterade budskapen i Livsmedelsverkets kostråd. Vid behov revideras information om matens miljöpåverkan på Livsmedelsverkets webbplats och i råd.

Därför behövs åtgärden

Livsmedelsverkets kostråd integrerar miljöaspekter. Myndigheten bevakar kontinuerligt kunskapsbasen gällande miljöpåverkan från livsmedelskonsumtion i Sverige, bland annat via upphandling av kunskapssammanställningar för säkerställande av kunskapsbasen för kostråden och övrigt miljöarbete vid myndigheten.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Livsmedelsverkets kostråd och information om matens miljöpåverkan ska bidra till en mer hållbar livsmedelskonsumtion som ger minskad miljöpåverkan från livsmedelskedjan.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålen *Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*. Även generationsmålet internationella perspektiv beaktas.

Tidsplan för genomförande
Genomförs 2017–2019.

Revidera råd i det egna köket

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket uppdaterar och sammanställer de råd verket idag har för konsumenterna i det egna köket. Sammanlagt planeras 5 rapporter under 2019. Dessa är: Nitrat och nitrit; Radioaktiva ämnen; Metaller i livsmedel; Kosttillskott; Plast och returpapper i kontakt med livsmedel samt *Listeria monocytogenes*.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Projektet uppdaterar och sammanställer råd till konsument gällande risk, nytta och miljö och hur hanteringen av livsmedel i det egna köket ska ske.

Därför behövs åtgärden

Arbetet är angeläget för att konsumenterna ska ha väl underbyggda råd för hantering av livsmedel i det egna köket (risk, nytta och miljö) och därigenom kunna göra aktiva val med avseende på säker mat med liten miljöpåverkan.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsning av befolkningens exponering för kemiska kontaminanter, mikrobiologiska agens och allergener från livsmedel och minskad miljöpåverkan genom minskat matsvinn.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålen *Giffri miljö* och *God bebyggd miljö*, men påverkar flera miljömål såsom *Begränsad klimatpåverkan*, *Ingen övergödning*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Tidsplan för genomförande
Genomförs 2015-2019.

Revidera råd för dricksvatten från egen brunn

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket uppdaterar de råd och riktvärden verket har för dricksvatten från egen brunn.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Projektet reviderar vetenskapligt (riskvärderar) de riktvärden för kemiska ämnen och mikrobiologiska agens som finns för dricksvatten från egen brunn.

Därför behövs åtgärden

Arbetet är angeläget för att konsumenterna ska ha uppdaterade riskbaserade riktvärden för dricksvatten från egen brunn och därigenom kunna vidta åtgärder för minskad exponering för kemiska ämnen och mikrobiologiska agens.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsning av befolkningens exponering för kemiska kontaminanter och mikrobiologiska agens. Arbetet leder också till större kunskap om halter av kemiska ämnen och mikrobiologiska agens i dricksvatten och dess förekomst lokalt/regionalt/nationellt.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2016-2019.

Handbok för tillämpad klimatanpassning för dricksvatten

Det här ska vi göra

Utarbeta en handbok för hur man i dricksvattenkedjan mer praktiskt och handgripligt kan arbeta med åtgärder för klimatanpassning. En hälsomässigt säker dricksvattenförsörjning som kan hantera en ökad kemisk och mikrobiologisk belastning på dricksvattenkedjan. I handboken ska det även finnas med åtgärder för minskad klimatpåverkan och på en webbsida finns goda exempel på åtgärder med kontaktinformation till dricksvattenproducenten.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Framförallt är handboken till för att säkra dricksvattenförsörjningen i ett förändrat klimat. Klimatanpassningshandboken kommer också beskriva orsakerna till klimatpåverkan och möjliga åtgärder för minskad klimatpåverkan för en dricksvattenproducent.

Därför behövs åtgärden

Vi har sett förändringar i klimatet som redan idag påverkar dricksvattenförsörjningen. Det är hög tid för att starta anpassningsarbetet då de växthusgaser som redan har släppts ut kommer att påverka klimatet 40 – 50 år framåt i tiden även om vi skulle sluta med alla klimatutsläpp idag. Klimatanpassning ska i sig inte bidra till ökad klimatpåverkan. Genom att ge exempel på möjliga åtgärder för minskad klimatpåverkan och visa upp ett antal genomförda projekt bör tröskeln för att fler dricksvattenproducenter själva jobbar med lösningar minska. Kontaktuppgifter till dessa genomförda projekt kan innebära nya och bra kontakter för den intresserade.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Att alla inblandade aktörer börjar med klimatanpassning av dricksvattenförsörjningen och att fler dricksvattenproducenter investerar i åtgärder för minskad klimatpåverkan.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Begränsad klimatpåverkan*.

All dricksvattenförsörjning är dock beroende av samtliga miljö kvalitetsmål.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2016-2019.

År 1: uppstart och framtagande av data, leta efter bra exempel

År 2: bearbetning av data och skriva kapitel, utbilda 3 länsstyrelser och deras kommuner

År 3: färdigställa klimathandboken, lägga upp exempel på webb, utbilda 9 länsstyrelser och deras kommuner

År 4: utbilda 9 länsstyrelser och deras kommuner

Regeringsuppdrag Matsvinn

Det här ska vi göra

Regeringen har uppdragit åt Livsmedelsverket att under 2017-2019, tillsammans med Jordbruksverket och Naturvårdsverket, utifrån erfarenheter och kunskaper från tidigare regeringsuppdrag arbeta vidare med olika identifierade svinnreducerande åtgärder för att minska matsvinnet i hela livsmedelskedjan från producent till konsument. I ett första steg har en handlingsplan tagits fram för hur Sverige långsiktigt ska arbeta med matsvinnreducerande åtgärder. Handlingsplanen är vägledande för resterande arbete inom uppdraget. Arbetet sker i nära samarbete med berörda aktörer.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Arbetet görs tillsammans med Naturvårdsverket och Jordbruksverket och sker i nära samarbete med berörda aktörer. Exempelvis kommer möten hållas med berörda aktörer för dialog om genomförandet av handlingsplanen. En kommunikationskampanj till konsumenter kommer att genomföras under 2019.

Därför behövs åtgärden

I Sverige slängs 1,3 miljoner ton matavfall varje år. En stor del av detta är matavfall som hade kunnat undvikas, så kallat matsvinn, och innebär en onödig belastning på miljön. Beräkningar 2013 visade att matavfallet motsvarade 3 procent av våra totala utsläpp av växthusgaser, och att om matsvinnet reducerades med 20 procent i Sverige skulle den samhällsekonomiska nettovinsten vara mellan 3,2 – 5,7 miljarder kronor per år.

Livsmedelsverkets tidigare matsvinnsuppdrag 2013-2015 visade på behov av en nationell handlingsplan för det fortsatta arbetet för att minska matsvinnet. För att nå matsvinnmålet krävs omfattande samarbete kring frågan mellan olika intressenter i hela livsmedelskedjan, berörda myndigheter och konsumenter.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Åtgärden ska bidra till att Sverige uppfyller det globala hållbarhetsmålet att till 2030 halvera det globala matsvinnet per person i butik och i konsumentledet och att minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förluster efter skörd (delmål SDG 12.3). Åtgärden ska även bidra till regeringens arbete med att ställa om mot en hållbar konsumtion och produktion och en cirkulär ekonomi samt till EUs arbete i enlighet med Kommissionens handlingsplan för cirkulär ekonomi.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Matsvinn sorterar under miljömålet *God bebyggd miljö*, men påverkar flera miljömål såsom *Begränsad klimatpåverkan*, *Giftfri miljö*, *Ingen övergödning*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2017-2019. En delredovisning lämnades i februari 2018 och en slutredovisning ska lämnas senast februari 2020.

Regelutveckling

Bevakning av miljöaspekter i EU-förhandlingsarbete på livsmedelsområdet

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket deltar kontinuerligt i EU-förhandlingar om nya eller ändrade regler på livsmedelsområdet och ska även beakta miljöaspekter i regelutvecklingen.

Så här ska vi genomföra åtgärden

I EU-förhandlingarna om godkännande av olika processer för återvinning av plast som används som material i kontakt med livsmedel beaktar Livsmedelsverket miljöaspekter av de förslag som diskuteras. I EU-diskussioner och eventuella förhandlingar om gränsvärden för mykotoxiner i livsmedel beaktas hur man kan ta hänsyn till att det på grund av klimatförändring uppstår årsvariationer vad gäller mykotoxinhalter i livsmedel.

Därför behövs åtgärden

Det är positivt för miljön om material kan återanvändas. När det gäller processer för återvinning av material som kommer i kontakt med livsmedel är det viktigt att återvinningsprocessen godkänns ur livsmedelssäkerhetssynpunkt. Dock bör även beaktas hur återvinningsprocesserna i sig påverkar miljön. Om klimatet bli varmare eller fuktigare kan det ha en inverkan på förekomsten av mögelgifter, patogener eller föroreningar i livsmedel, vilket behöver observeras när livsmedelslagstiftning tas fram.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Att material som t.ex. plast kan återvinnas och återanvändas som t.ex. förpackningsmaterial och att de återvinningsprocesser som godkänns för detta ändamål i sig inte är skadliga för miljön. Att de livsmedelsrelaterade hälsorisker som en klimatförändring medför hanteras på ett bra sätt utan att det leder till onödigt matsvinn.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålen *Giftfri miljö* och *God bebyggd miljö*.

Tidsplan för genomförande

Förhandlingar om godkännande av återvinningsprocesser planeras äga rum under 2018-2019.

EU-riktlinjer om datummärkning och andra liknande åtgärder

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket deltar för Sveriges räkning i grupper om ”datummärkning och förebyggande av matsvinn”. Aktiviteterna, som bl.a. innebär att ta fram EU-riktlinjer för datummärkning, är ett initiativ från EU:s övergripande matsvinnplattform. Syftet är att underlätta för livsmedelsföretagare och nationella myndigheter i tillämpningen av regler om datummärkning och liknande. Fokus ligger på att förhindra matsvinn samtidigt som livsmedelssäkerheten inte åsidosätts.

Så här ska vi genomföra åtgärden

EU:s riktlinjer för datummärkning kommer bl.a. att beskriva definition/koncept, val av datummärkning och bestämning av hållbarhetstid. När de är klara kommer riktlinjerna att tillkännages i Europeiska Unionens Officiella Tidning på samma sätt som EU:s riktlinjer för livsmedelsdonationer.

Arbetet leds av EU-kommissionen och genomförs tillsammans med särskilt nominerade medlemsländer, intressenter från privata sektorn, universitetsvärlden, konsumentorganisationen BEUC samt en observatör från FN: s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO).

Riktlinjerna publiceras på Livsmedelsverkets webbplats när de är klara.

Därför behövs åtgärden

EU-kommissionens studie⁹ uppskattar att upp till 10 % av de årliga 88 miljoner ton matsvinn inom EU är kopplat till datummärkning. Produkter som märks med sista förbrukningsdag får inte säljas när datumet har passerat. Fler livsmedelsföretagare i Europa behöver använda bäst före-märkning om inte sista förbrukningsdag krävs av legala skäl eller livsmedelssäkerhetsskäl.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Bidra till en hållbar livsmedelskonsumtion genom att minska matsvinnet.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålen *Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ingen övergödning, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2018 – 2019.

⁹ European Commission, 2018, Market study on date marking and other information provided on food labels and food waste prevention.

https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/fw_lib_srp_date-marking.pdf

Livsmedelskontroll

Spårbarhet av fet Östersjöfisk

Det här ska vi göra

Kontroll av spårbarhet i handel med lax från Östersjön.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Arbetet genomförs i samarbete med Havs- och vattenmyndigheten. I projektet deltar Livsmedelsverket, länsstyrelser och lokala kontrollmyndigheter. Ett antal partier av lax som fiskats i Östersjön spåras framåt i distributionskedjan från landning till avsalu i detaljhandeln. Livsmedelsverket stödjer den regionala och lokala livsmedelskontrollen med material såsom information, checklistor och formulär.

Därför behövs åtgärden

Syftet är att säkerställa att fet Östersjöfisk från Sverige inte saluhålls i andra medlemsstater. Att uppfylla detta krav är en förutsättning för att behålla Sveriges undantag från gränsvärdena för dioxiner och PCB och därmed få sälja bland annat sill, strömming och lax från Östersjön i Sverige. Här finns specifika kostråd i syfte att skydda konsumenterna.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Förhindrande av export av miljöföroreningar genom att stoppa otillåten försäljning utanför Sverige av Östersjöfisk som har höga halter av dioxiner och dioxinlika PCBer.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö* samt till generationsmålet intention om att inte orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Tidsplan för genomförande

Genomförs årligen.

Livsmedelsverket minimerar matsvinn i samband med köttkontrollen

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket ska vidta åtgärder för att säkerställa att det vid kontroll av kött eller slaktkroppar inte föreligger några tveksamheter när det fattas beslut om otjänligförklarande av kött.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Livsmedelsverket utbildar berörd personal som arbetar med köttkontroll. Då kontrollpersonalen är geografiskt spridd över landet tillhandahåller verket e-utbildningar när så är möjligt.

Livsmedelsverket gör en internkalibrering av bedömningar i samband med köttkontrollen. Fokus 2019 ligger på djurslagen gris och fjäderfä.

Vidare görs en förstudie i syfte att samla alla registreringar av fynd vid köttkontroll i myndighetens databas, vilket ger möjlighet att kvalitetssäkra verkets bedömningar.

Därför behövs åtgärden

När kött eller slaktkroppar otjänligförklaras efter slakt kan det inte längre användas som livsmedel. Detta är nödvändigt när köttet eller slaktkroppen kan medföra en risk för människors hälsa. Om det föreligger minsta tveksamheter kan det innebära att livsmedel ”för säkerhets och för konsumentens skull” otjänligförklaras. Om sådana beslut fattas utan att väga in matsvinnaspekter, t.ex. otjänligförklarande av hela djur istället för delar av djur när så är möjligt, kan det dock innebära att livsmedel i onödan går till spillo. Åtgärden syftar till att minimera eventuella tveksamheter.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Åtgärden ska leda till att det görs likvärdiga och korrekta bedömningar vid kontroll av kött och slaktkroppar och till att minimera mängden livsmedel som otjänligförklaras i onödan.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Matsvinn sorterar under miljömålet *God bebyggd miljö*. Flera andra miljömål såsom *Begränsad klimatpåverkan*, *Giftfri miljö*, *Ingen övergödning*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv* påverkas också.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2018-2019.

Genomföra och utveckla arbetet med provtagningsprogram

Det här ska vi göra

Utveckla, utarbeta, genomföra och rapportera resultat från nationella övervaknings- och kontrollprogram för olika kemiska ämnen och vissa mikroorganismer genom provtagning och analys.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Framtagande av övervaknings- och kontrollprogram. Provtagning och analys av livsmedel i enlighet med programmen. Rapportering av analysresultaten. En översyn av alla provtagningsprogram inleddes under 2018.

Därför behövs åtgärden

Åtgärden behövs dels för att kunna fastställa huruvida livsmedel innehåller hälsofarliga halter av kemiska ämnen eller mikroorganismer samt för att kontrollera huruvida livsmedel släpps ut på marknaden i enlighet med gällande regler. Flera program utgör övervakning av halterna av oönskade ämnen i livsmedel. Resultatet av övervaknings- och kontrollprogrammen kan utgöra underlag för eventuella beslut om kontroll eller reglering och i framtagande av EU-gemensamma gränsvärden av förekomsten av vissa ämnen i livsmedel.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Begränsning av befolkningens exponering för kemiska kontaminanter från livsmedel.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Åtgärden bidrar främst till miljömålet *Giftfri miljö*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2018-2019.

Livsmedelsverkets samverkansåtgärder 2019

Samverkansåtgärder som utarbetats inom ramen för Miljömålsrådets arbete och där Livsmedelsverket är drivansvarigt eller samverkande myndighet. Avser åtgärder som genomförs eller påbörjas under 2019.

Samverkansåtgärder som Livsmedelsverket driver

Nationell samverkan – åtgärder mot PFAS-spridningen i ytvatten, grundvatten och dricksvatten

Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen i samverkan med Sveriges Geologiska Undersökning, Sveriges Geotekniska Institut, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap samt länsstyrelserna.

Det här ska vi göra

Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen driver tillsammans ett nationellt nätverk som arbetar med PFAS-förorening av dricksvatten. I nätverket deltar berörda myndigheter, forskare, kommuner, dricksvattenproducenter och andra intressenter i PFAS-frågan. Syftet är att sprida kunskap till alla berörda aktörer och öka möjligheterna till samarbete för åtgärder mot PFAS-spridningen i ytvatten, grundvatten och dricksvatten.

Utöver det nationella nätverket finns också ett myndighetsnätverk som involverar Livsmedelsverket, Kemikalieinspektionen, Naturvårdsverket, Sveriges Geologiska Undersökning, Sveriges Geotekniska Institut, Havs- och vattenmyndigheten, Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap samt länsstyrelserna. Naturvårdsverket är sammankallande.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen ordnar två mötestillfällen under 2019 med den större samverkansgruppen. Utöver den stora samverkansgruppen träffas en myndighetsgrupp ca 4 gånger under 2019, eller på förekommen anledning. Ingår i Livsmedelsverkets handlingsplan för ”Giftfri vardag”.

Därför behövs åtgärden

Under senare år har PFAS-föreningar (poly- och perfluorerade alkylsubstanser) upptäckts i flera svenska grundvattentäkter och i vissa fall har det lett till att befolkningen exponerats under en längre tid. PFAS är ett samlingsnamn för över 3000 industriellt framställda kemikalier. De används i ett stort antal produkter, exempelvis i brandskum och impregneringsmedel för kläder. PFAS är vitt spridda i miljön, extremt långlivade och vissa ansamlas i levande organismer och har oönskade toxiska effekter.

Många aktiviteter pågår på berörda myndigheter för att komma till rätta med PFAS-föreningar. I Sverige har vi kommit en bit på väg. Även andra länder har börjat se att detta kan vara ett problem. På EU-nivå pågår ett arbete inom dricksvattenlagstiftningen.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Den nationella samverkan ska i förlängningen bidra till minskad förekomst av PFAS i ytvatten, grundvatten och dricksvatten. Syftet med åtgärden är att främja kunskapsuppbyggnad samt att identifiera risker och åtgärder.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Berörda miljömål är *Giffri miljö, Levande sjöar och vattendrag* samt *Grundvatten av god kvalitet*.

Tidsplan för genomförande

Löpande arbete.

Nationell samverkan - minskat matsvinn i livsmedelskedjan

Livsmedelsverket i samverkan med Naturvårdsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna.

Det här ska vi göra

Driva Samverkansgrupp för Minskat Matavfall (SaMMA) och myndighetsgrupp för samverkan om matsvinn.

Samverkansgruppen för Minskat Matavfall (SaMMA) möjliggör samverkan mellan ett åttiotal aktörer. I nätverket ingår myndigheter, forskare, intresseorganisationer och branschen. För ett effektivt matsvinnarbete är det viktigt med ett forum där aktörer från olika delar av livsmedelskedjan utbyter erfarenheter och goda exempel, får kännedom om den senaste kunskapen på området och för diskussioner ur ett kedjeperspektiv, det vill säga hur åtgärder i kedjans olika led påverkar andra delar av kedjan. Det skapar även en plattform för olika aktörer i livsmedelskedjan att ta egna initiativ till samarbeten för att minska matsvinnet.

Utöver den stora samverkansgruppen träffas en mindre myndighetsgrupp som tar upp aktuella, såväl nationella som internationella, frågor på området som myndigheterna behöver ta ställning till och eventuellt agera på.

Så här ska vi genomföra åtgärden

Livsmedelsverket, Naturvårdsverket och Jordbruksverket ordnar två mötestillfällen med Samverkansgruppen för Minskat Matavfall (SaMMA) under 2019 och håller därutöver i information mellan möten. Utöver den stora samverkansgruppen träffas en mindre myndighetsgrupp regelbundet.

Därför behövs åtgärden

I Sverige slängs 1,3 miljoner ton matavfall varje år. En stor del av detta är matavfall som hade kunnat undvikas, så kallat matsvinn, och innebär en onödig belastning på miljön. Beräkningar 2013 visade att matavfallet motsvarade 3 procent av våra totala utsläpp av växthusgaser, och att om matsvinnet reducerades med 20 procent i Sverige skulle den samhällsekonomiska nettovinsten vara mellan 3,2 – 5,7 miljarder kronor per år.

Effekt i miljön vi vill att åtgärden ska leda till

Ett matsvinnsmål ingår i de 17 globala hållbarhetsmålen, Sustainable Development Goals (SDG), som antogs av alla FN:s medlemsländer i september 2015. Under det globala hållbarhetsmålet om ansvarsfull konsumtion ligger ett delmål, SDG 12.3, som innebär att man mellan år 2015 och år 2030 ska halvera det globala matsvinnet per person i butik- och konsumentledet, och minska matsvinnet längs hela livsmedelskedjan, även förlusterna (på gårdsnivå) efter skörd. Den nationella samverkan ska bidra till att Sverige uppnår målet.

Syftet med åtgärden är att främja fortsatt nationellt matsvinnarbete, upprätthålla relationer som har byggts upp samt att myndigheterna även framöver agerar samstämmigt/enhetligt och drar nytta av varandras kunskaper och resurser på området.

Åtgärden bidrar till dessa miljömål

Matsvinn sorterar under miljömålet *God bebyggd miljö*, men påverkar flera miljömål såsom *Begränsad klimatpåverkan*, *Giftfri miljö*, *Ingen övergödning*, *Hav i balans samt levande kust och skärgård*, *Ett rikt odlingslandskap* och *Ett rikt växt- och djurliv*.

Tidsplan för genomförande

Genomförs 2016-2019

Samverkansåtgärder där Livsmedelsverket deltar

Utöver de samverkansåtgärder där Livsmedelsverket är ansvarigt deltar verket i ett antal åtgärder som andra myndigheter driver. Dessa åtgärder är *Samverkan för en miljömässig ansvarsfull offentlig upphandling* (Upphandlingsmyndigheten), *Skapa stabila strukturer och hjälpmedel för kommuners arbete med hållbara livsstilar* (Naturvårdsverket), *Identifiera genomförbara åtgärder och styrmedel för att minska svensk klimatpåverkan i andra länder* (Naturvårdsverket), *Nationella åtgärder för att nå en acceptabel dioxinsituation* (Naturvårdsverket), *Hållbar konsumtion och produktion* (Tillväxtverket) samt *Användning av livsmedelsavfall till foder* (Jordbruksverket). Se fullständiga åtgärdsbeskrivningar i Miljömålsrådets åtgärdslista 2019; <http://www.sverigesmiljomal.se/miljomalsradet>.